

Univerzitný profesor Imrich Karvaš

Spomienka na morálnu autoritu ekonomickej vedy a národohospodárskej politiky Slovenska v uplynulom storočí

doc. Ing. Emília Zimková, PhD.

Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Vo februári 2013 sme si pripomenuli 110. výročie narodenia univerzitného profesora Imricha Karvaša, najvýznamnejšej osobnosti ekonomickej vedy a národohospodárskej politiky Slovenska v období 30. a 40. rokov minulého storočia. Niet pochyb o tom, že univerzitný profesor Imrich Karvaš, národohospodár, právnik, vysokoškolský pedagóg, guvernér prvej Slovenskej národnej banky, autor výnimočných monografií a nadčasových myšlienok, by si dnes zaslúžil omnoho väčšiu pozornosť, ako sa mu zo strany odbornej i laickej verejnosti dostáva. Slovenská skromná histografia neponúka dlhý zoznam výrazných osobností, ktoré vzbudzujú rešpekt doma i v zahraničí. Medzi také však určite patrí Imrich Karvaš, ktorého prvá polovica života bola požehnaná ľudským šťastím i odborným úspechom a tá druhá bola nesmierne tragická. Našťastie, aj v tých najkrutejších časoch prežitých v koncentračných táborech a po návrate domov vo väzenských celách mu bola oporou jeho manželka Helena a deti Milan, Oľga a Ivan.

ZO ŽIVOTA UNIVERZITNÉHO PROFESORA IMRICH KARVAŠA

Profesor JUDr. Imrich Karvaš sa narodil 25. februára 1903 vo Varšanoch (dnešné Kalinčiakovo), okres Levice. Jeho otec Viktor bol notárom. Imrich Karvaš pochádzal zo šiestich detí, samých chlapcov, iba posledné dieťa bolo dievča. Sociálna situácia rodiny nebola najlepšia, najmä keď jej živiteľ skoro zomrel. V priebehu 1. svetovej vojny zomreli v mladom veku i dvaja bratia na tuberkulózu. V roku 1910 sa rodina presťahovala do Holíča, a tak strednú školu ukončil maturitou na gymnáziu v Skalici a ako výborný študent sa uchádzal o štúdium na právnickej fakulte v Bratislave. Pretože rodina nemala prostriedky na financovanie štúdia, musel si od začiatku privyrábať, či už doučovaním iných študentov, alebo ako pomocná sila na fakulte. Už počas štúdia ho zvolili za predsedu spolku Právnik, kde sa bližšie zoznámil a spolupracoval s Helenou Růžičkovou, ktorá sa po skončení štúdia stala jeho manželkou. Viacerí ho zaraďovali k najtalentovanejším študentom Univerzity Komenského. Promoval v roku 1925 a získané štipendium mu umožnilo doplniť svoje vzdelanie štúdiom hospodárskeho práva v Paríži a Štrasburgu. Vedecko-pedagogickú cestu nastúpil na Právnickej fakulte UK v Bratislave ako jeden z prvých Slovákov. Ako 27-ročný sa habilitoval a vo veku 31 rokov sa stal mimoriadnym profesorom. Popri svojej pedagogickej činnosti sa stále viac zapájal do riadenia národohospodárskych inštitúcií a bankovníctva. V rokoch 1926 až 1938 zastával viacero významných funkcií. Bol tajomníkom obchodnej a priemyselnej komory, Zväzu slovenských bánk, generálnym tajomníkom Národohospodárskeho ústavu pre Slovensko a Podkarpatskú Rus a vice-

prezidentom Exportného ústavu v Prahe. V roku 1938 sa stal ministrom československej vlády.

Od roku 1939 do roku 1944 bol guvernérom Slovenskej národnej banky (SNB) a súčasne predsedom Najvyššieho úradu pre zásobovanie (NÚZ). Začiatky činnosti v SNB neboli jednoduché. Profesor Karvaš sa musel starať o riadny chod tejto dôležitej inštitúcie, musel zabezpečovať viaceré činnosti, i také, ktoré sa dosiaľ nevykonávali, a to za podmienok silného tlaku nacistov, ktorých snahou bolo maximálne využiť slovenské hospodárstvo v prospech veľkonemeckých záujmov. Ako predseda NÚZ rozhodoval o mnohých hospodárskych problémoch. Spolu so spolupracovníkmi sa staral o zásobovanie obyvateľstva potravinami, obuvou, priemyselnými výrobkami, pohonnými hmotami a niesol za tieto prijaté opatrenia zodpovednosť.

V roku 1939 bol Imrich Karvaš vymenovaný nielen za guvernéra Slovenskej národnej banky, ale i za riadneho profesora na právnickej fakulte UK v Bratislave pre odbor národného hospodárstva

a finančnej vedy. Napriek mimoriadnemu pracovnému zaťaženiu si veľmi zodpovedne a rád plnil aj naďalej svoje vedecké a pedagogické povinnosti na univerzite. Stal sa spoluzakladateľom Vysokéj obchodnej akadémie, ktorá sa postupne premenila na Ekonomickú univerzitu. Svoju mimoriadnu osobnú statočnosť profesor Imrich Karvaš preukázal i svojím postojom a činmi k prenasledovaným židom v tomto období. Podieľal sa na vydávaní tzv. bielych preukazov, ktoré im poskytovali určitú dočasnú imunitu. Od roku 1943 zabezpečoval finančné a hospodárske prípravy Slovenského národného povstania. Zapojil sa do protifašistického odboja, pričom úzko spolupracoval s Dr. Ing. Petrom Zaťkom, generálnym tajomníkom Ústredného združenia slovenského priemyslu a členom vrcholného odbojového orgánu – ilegálnej Slovenskej národnej rady. V septembri 1944 bol gestapom zatknutý, mučený a nacistickým súdom odsúdený na trest smrti za sabotáž fašistického hospodárstva a za pomoc pri organizovaní Slovenského národného povstania. Pri mučení mu vážne poranili oko a celkovo narušili jeho zdravie. Rozsudok nebol vykonaný a profesor Imrich Karvaš bol uväznený vo viacerých koncentračných táboroch a oslobodený spojeneckými vojskami.

Po vojne sa zúčastnil na ekonomickej obnove Slovenska a pôsobil ako pedagóg v Bratislave. Odmietol však spoluprácu s komunistickým režimom. V roku 1949 ho obvinili zo špionáže a takmer dva roky väznili. V roku 1958 bol v procese s ďalšími predstaviteľmi Slovenského národného povstania odsúdený za velezradu a špionáž na sedemnásť rokov. V roku 1960 bol amnestovaný a úplne rehabilitovaný až v roku 1969. Zomrel 20. februára 1981 v Bratislave.

ČRIEPKY MYŠLIENOK UNIVERZITNÉHO PROFESORA IMRICH A KARVAŠA

Publikácie univerzitného profesora Imricha Karvaša majú nadčasovú hodnotu. Ani po desaťročiach nestratili na svojej aktuálnosti, čitateľa obohacujú odborne i eticky. Patria medzi knihy, ktoré sa čítajú nielen rozumom, ale aj srdcom. Nasledujúce čriepky jeho myšlienok ho charakterizujú v pozícii národohospodára, vizionára ekonomickej integrácie a nositeľa pozitívneho myslenia.

„Hodnota jednotlivca z hľadiska spoločnosti je určená mierou, v akej prispieva nie k vlastnému, ale k všeobecnému blahobytu celku. Tento všeobecný hospodársky a sociálny blahobyť celku, teda nielen majetkovo silných, je ústredným objektívnym cieľom, a preto aj predmetom stálej starostlivosti politiky štátu. Tak ako štát zabraňuje vraždám a krádežiam, musí zabrániť aj zneužívaniu hospodársky slabšieho alebo jeho vylučovaniu z možností sociálneho a hospodárskeho rozvoja.“ [1, str. 18]

„V národnom hospodárstve niet otázky, ktorú by rozum nedokázal vyriešiť. Môj optimizmus? Možno som ho načerpal v minulom boji, možno vo svojom minulom živote, keď som musel byť optimista, lebo v opačnom prípade by som nebol mohol pracovať či existovať. Vždy som mal rád iniciatívnu prácu

a aktivitu. Bez optimizmu sa hospodárska politika robiť nedá. Keby človek videl len to zlé, len to, čo sa mu nedarí, prekážky, ktoré stoja v ceste, nikdy by nič nedokázal. Možnosti sú v našich hlavách a rukách.“ [4, z rozhovoru s novinárom po rozsudku, ktorý profesora Karvaša plne rehabilitoval]

„Po stránke vývoje vývoj v 20. storočí vykazujú určité znaky, z ktorých možno usudzovať, že treba počítať so vznikom nadnárodných organizačných útvarov štátnych. Tieto útvary nemajú za základ národnú bytnosť sociálnej skupiny, ale zoskupovanie, vyznačujúce sa snahou po väčších hospodárskych celkoch. K tomuto vývojevému stupňu sa dospieva cez národné celky. Národné využitie etnickej skupiny je cestou k nadnárodným celkom.“ [1, str. XIV]

PUBLIKÁCIE A OCENENIA UNIVERZITNÉHO PROFESORA IMRICH A KARVAŠA

Univerzitný profesor Imrich Karvaš publikoval 13 monografií a 68 odborných článkov. K najvýznamnejším dielam patrí monografia Základy hospodárskej vedy z roku 1947, ktorej nové súhrnné vydanie vďaka univerzitnému profesorovi Mikulášovi Ľuptáčikovi publikovala Slovenská akadémia vied v roku 1999. Prednášal vo Francúzsku, Nemecku, Anglicku, absolvoval prednáškové turné a študijný pobyt v USA a v Kanade. Aktívne pôsobil v šiestich vedeckých spoloch v Československej republike, bol členom Academy of Political Science v New Yorku.

Za celoživotné dielo, vynikajúce zásluhy o demokraciu a ľudské práva, mu boli in memoriam udelené viaceré pamätné medaily a vyznamenania, medzi nimi v roku 1991 najvyššie vyznamenanie Českej a Slovenskej federatívnej republiky – Rad T. G. Masaryka a v roku 2001 najvyššie štátne vyznamenanie Slovenskej republiky Pribinov kríž I. triedy. Ekonomická univerzita v Bratislave od roku 2001 udeľuje významným osobnostiam medailu prof. Imricha Karvaša.

MYŠLIENKY UNIVERZITNÉHO PROFESORA IMRICH A KARVAŠA ZAZNIEVAJÚCE AJ DNES

Dnešné časy sa mnohým z nás zdajú bezútešné z národohospodárskeho hľadiska i z hľadiska etiky a morálky. Práve preto je dôležité pripomínať si pozitívne vzory z minulosti i prítomnosti a hľadať východiská zo zložitých situácií. Tým je vzácne pôsobenie na univerzite, každý deň môže učiteľ svojim študentom niečo odovzdať a niečo nemenej vzácne získať. Dovoľte mi riadky o univerzitnom profesorovi Imrichovi Karvašovi ukončiť slovami jeho syna, docenta Milana Karvaša, ktoré napísal v predhovore svojej knihy: Môj otec Imrich Karvaš:

„Ozdravenie spoločnosti prinesie mladá vzdelaná generácia, ktorej krédom nebude len hmotné bohatstvo, ktorá bude mať ambície priblížiť Slovensko na úroveň vyspelých štátov Európy, bude mať uznávané morálne vlastnosti a oprie sa o skúsenosti a tradíciu tých, ktorí neboli ochotní spolupracovať s diktátorskými režimami, pretože bude vedieť, aké praktiky a dôsledky takéto režimy prinášajú.“ [2, str. 20]

Použitý zdroj:

1. Karvaš, I. 1999. Základy hospodárskej vedy. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 637 s. ISBN 80-224-0596-5.
2. Karvaš, M. 2001. Môj otec Imrich Karvaš. Vydavateľstvo Rak. 151 s. ISBN 9798085501208.
3. Karvaš, M. 2002. Profesor JUDr. Imrich Karvaš. Literárny fond. 12 s.
4. Karvaš, M. 2013. Príhovor príležitosti vzniku Vedeckého seminára Imricha Karvaša na pôde Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici dňa 4. marca 2013.